

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Грозного Ігора Сергійовича на дисертаційну роботу
Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни
на тему «Об'єктивно-суб'єктивний підхід до функціонування основних
засобів промислових підприємств», представлену на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 –
Економіка та управління підприємствами (за видами економічної
діяльності)

Актуальність теми дисертаційної роботи. Розвинуті промислові підприємства пов'язують власні стратегії розвитку із створенням умов, які, підтримуючи внутрішню стабільність, забезпечують пом'якшення наслідків зовнішніх шоків, використовують компромісні форми адаптації, протистоять суб'єктивно-об'єктивному розбалансуванню в процесі прийняття управлінських рішень. Підприємства, які не можуть внутрішньо узгодити економічні пропорції із сучасними ринково-технологічними тенденціями, відчують кризу продуктивності, конкурентоздатності та загрозу невизначеності майбутнього розвитку. Їх слабкі місця у забезпеченні функціонування основних засобів призводять до неефективного перерозподілу та використання внутрішніх ресурсів, формування нераціональної економіко-виробничої структури.

Нові умови зовнішнього середовища формують відповідно і нові виклики для стабільного функціонування промислових підприємств, відповідність яким дає змогу вийти на траєкторію економічного зростання та розвитку шляхом дерегуляції підприємницької діяльності, поліпшення бізнес-клімату, забезпечення інвестиційної діяльності, захисту прав інвесторів, розвитку державно-приватного партнерства, удосконалення системи управління капітальними інвестиціями, розвитку технологічної інфраструктури та системи забезпечення якості промислової продукції тощо. Масштабність та багатовекторність заходів значно ускладнює процедуру прийняття управлінських рішень з точки зору збереження балансу між

суб'єктивним баченням керівництва шляхів вирішення виробничих завдань та об'єктивними потребами виробничих комплексів.

В такій ситуації дослідження суб'єктивно-об'єктивних методів прийняття управлінських рішень, формування методичного та концептуального бачення щодо забезпечення ефективного функціонування основних засобів промислових підприємств, в рамках окремого наукового дослідження Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни, є актуальним і становить як науковий, так і прикладний інтерес. Науковий імператив проведеного дослідження підсилюється необхідністю удосконалення положень Проекту Стратегії розвитку промислового комплексу України на період до 2025 року, затвердження якого має створити передумови для зростання промислового потенціалу, розвитку науково-технологічних процесів та сприяти реалізації конкурентних переваг промислових підприємств.

Дисертаційна робота Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни, в основу якої покладено проблему формування та реалізації суб'єктивно-об'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності, є вагомою як для розвитку теорії і методології, так і для вирішення практичних проблем управління виробничим потенціалом промислових підприємств країни.

Метою дисертаційної роботи є розроблення концептуальних положень, теоретико-методичних підходів до функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності на основі синтезу суб'єктивних та об'єктивних методів прийняття управлінських рішень.

Для її досягнення поставлено і вирішено низку завдань, які стосуються здійснення термінологічного аналізу понятійно-категоріального апарату, дослідження підходів до класифікації, обґрунтування джерел, методів та інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств, аналізу факторного середовища функціонування основних засобів промислових підприємств, здійснення критичного аналізу та

оцінювання ефективності використання основних засобів промислових підприємств, розвитку концептуальних положень об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств, удосконалення науково-методичного підходу до інтерпретації результатів оцінювання та аналізу ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств, дослідження та розвитку репрезентації змісту категорії доступності у сфері функціонування основних засобів промислових підприємств, удосконалення об'єктивно-суб'єктивного підходу до здійснення вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Предметом дослідження визначено концептуальні положення, теоретико-методичні та практичні аспекти об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами та темами. Дисертаційна робота виконувалася за планами науково-дослідних робіт Класичного приватного університету: «Розвиток стратегії промислових підприємств на основі інноваційного спрямування» (державний реєстраційний номер 0113U007108), де автором проаналізовано факторне середовище, здійснено критичний аналіз й оцінювання ефективності використання основних засобів промислових підприємств України; «Формування механізмів стабілізації функціонування промислових підприємств на засадах антикризового управління» (державний реєстраційний номер 0116U000799), де здобувачем розвинуто концептуальні положення об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів на промислових підприємствах.

Ступінь обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі

змістом дисертаційної роботи, авторефератом та науковими публікаціями автора дає підстави для визнання того, що теоретико-методичні положення, практичні висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, є достовірними.

Достовірність теоретичних узагальнень, висновків та рекомендацій забезпечується обраним системним підходом та загальнонауковими і спеціальними методами дослідження, серед яких використано наступні методи: індукції, дедукції, узагальнення, абстрагування, пояснення, класифікації, спостереження, вимірювання, гіпотетико-дедуктивний, експеримент, методи нечіткої логіки й експертизи, термінологічного аналізу, аксіоматичний, аналізу і синтезу, узагальнення, побудови коефіцієнтів структурно-функціональний аналіз, системно-функціональний підхід.

База джерел дослідження охоплює значну кількість зарубіжних і вітчизняних теоретичних досліджень, аналітичних робіт, нормативно-правових документів, статистичної інформації, які роблять наукові положення та практичні рекомендації достатньо обґрунтованими. Про достовірність та достатню обґрунтованість положень та висновків дисертації також свідчить і їх оприлюднення в 23 наукових публікаціях, а також використання розробок автора в практичній діяльності промислових підприємств.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи. Елементи сформульованої у дисертації наукової новизни поглиблюють концептуальне бачення та методику реалізації об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

В ході дослідження автор висуває гіпотезу щодо синтезу суб'єктивних методів (у формі суб'єктивності сприйняття результатів функціонування основних засобів і їх інтерпретації суб'єктами) та об'єктивних методів (у результаті прояву об'єктивних знань та обґрунтованих спостережень про середовище, реальний стан функціонування основних засобів) прийняття

управлінських рішень в сфері забезпечення ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Доказовою базою якої виступають результати: дослідження суті категорії «основні засоби» (табл.1.1 дисертації) та «функціонування основних засобів» (с. 45-47 дисертації); обґрунтування пропозицій доповнити класифікаційними ознаками "стану й достовірності результатів оцінювання» існуючий перелік класифікаційних ознак основних засобів (табл. 1.2); встановлення особливостей вибору методів, джерел та інструментів забезпечення функціонування основних засобів, що здійснюється суб'єктивно, спираючись на фактичні дані про потреби поточного виробничого етапу, їх стану та наявних можливостей промислового підприємства (п. 1.2 дисертації); розвитку класифікації методів оцінювання функціонування основних засобів шляхом поділу досліджуваної сукупності за критеріями об'єктивності й суб'єктивності, що дало змогу обґрунтувати сферу прояву їх синтезу – об'єктивно-суб'єктивного підходу (рис. 1.7); обґрунтування шляхів компенсації загроз, використання можливостей промислових підприємств у напрямі їх подальшого розвитку (п. 2.1); дослідження ринкових позицій та фінансово-економічного становища промислових підприємств в контексті стану, руху та ефективності функціонування їх основних засобів (п.2.1,2.2,2.3); аналізу практичних ситуацій у процесі функціонування промислових підприємств, які дали змогу виявити межі прояву суб'єктивності щодо об'єктивних реалій функціонування основних засобів, в результаті чого було розвинуто відповідні концептуальні положення, реалізацію яких запропоновано здійснювати засобами нечіткої логіки (п.1.3); удосконалено науково-методичний підхід до інтерпретації результатів оцінювання та аналізу ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств засобами фінансово-економічного аналізу та методами нечіткої логіки (п.3.2); удосконалено об'єктивно-суб'єктивний підхід до обґрунтування вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових

підприємств на основі використання методів нечіткої логіки, експертного оцінювання та розвинутої репрезентації змісту категорії доступності як критерію вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств (п.3.2).

В результаті підтвердження достовірності висунутих припущень автор забезпечує внесок у розвиток економічної теорії та методики в частині:

удосконалено:

– об'єктивно-суб'єктивний підхід до обґрунтування вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств, що, на відміну від існуючих, базується на основі синтезу об'єктивних результатів дослідження та суб'єктивного ставлення до них через конструювання нечіткого логічного виводу результатів експертного оцінювання визначеної множини відповідних етимологічних правил та критеріїв доступності, практичне застосування якого дає змогу узагальнити й інтегрувати результати багатокритеріального дослідження в єдине кількісне значення результуючої точкової оцінки досліджуваних інструментів, шляхом обрання кращої альтернативи серед них за її максимальним значенням, для спрощення процедури прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності (с.171-188);

– методичний підхід до інтерпретації результатів оцінювання та аналізу ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств, що, на відміну від існуючих, доповнює та розширює результати об'єктивної частини фінансово-економічного аналізу суб'єктивними, нечіткими, логічними висновками й дає змогу на практиці підвищити рівень достовірності та зіставності отриманих значень показників функціонування основних засобів промислових підприємств, які різняться рівнем технологічного й соціально-економічного розвитку (с.189-204);

набуло подальшого розвитку:

– концептуальні положення об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств, що, на відміну

від існуючих, базуються на синтезі результатів прояву об'єктивних знань та обґрунтованих спостережень про середовище, реальний стан, суб'єктивності сприйняття результатів функціонування основних засобів і їх інтерпретації суб'єктами, практичне застосування якого забезпечує реалізацію принципу комплексності та системності при прийнятті управлінських рішень і мінімізує ризики настання несприятливих ситуацій (с. 68-83);

– рекомендації щодо доцільності та сфери застосування положень теорії нечіткої логіки для реалізації пропонованих концептуальних положень об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств, практичне застосування яких дає змогу здійснити комплексну репрезентацію й формалізацію теоретико-методичних положень суб'єктивізму та об'єктивізму в єдиних емпіричних еквівалентах і, тим самим, забезпечує однозначність багатоаспектних тлумачень стану та різнонаправленого спрямування впливу багатofакторного середовища на функціонування основних засобів в умовах невизначеності (с. 81-83);

– репрезентація змісту категорії доступності як критерію вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств, яка характеризує сукупність наявних фінансово-економічних, організаційних, часових обмежень, можливостей функціонального розширення обсягу, забезпечення безперервності виробництва для здійснення певних дій або досягнення конкретних цілей, їх значущості для окремих суб'єктів господарювання; на відміну від існуючих, її високий рівень ототожнюється з ефективним використанням сукупних ресурсів промислових підприємств (с. 158-170);

– теоретико-практичні положення в частині класифікації актуальних методів оцінювання функціонування основних засобів на основі проведення компаративного та критичного аналізу їх змісту, у результаті чого здійснено поділ досліджуваної сукупності основних засобів за критеріями об'єктивності й суб'єктивності, визначено нечіткі межі доцільності їх застосування на практиці та виокремлено сферу прояву їх синтезу – об'єктивно-суб'єктивного підходу (с.

70).

Дослідження здійснено в межах системно-функціонального та процесного підходів, що забезпечило можливість отримати принципово нові науково-методичні результати, цінність яких полягає у поєднанні результатів суб'єктивних та об'єктивних методів прийняття управлінських рішень щодо забезпечення ефективного функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Науково-практична значимість результатів дослідження. В дисертації Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни обґрунтовано науково-методичні та концептуальні положення, практичне застосування яких дає змогу забезпечити ефективне функціонування основних засобів на промислових підприємствах в умовах невизначеності.

Практичне значення мають розроблені в роботі об'єктивно-суб'єктивний підхід до обґрунтування вибору інструментів забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств (п. 3.1 дисертації); методичний підхід до інтерпретації результатів оцінювання та аналізу ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств (п. 3.2 дисертації).

Науково-практична значимість проведеного дослідження полягає в тому, що розробки та положення дисертації за рахунок синтезу суб'єктивних та об'єктивних методів прийняття управлінських рішень дають змогу забезпечити ефективність функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Окремі авторські напрацювання знайшли своє впровадження в діяльності промислових підприємств. Зокрема, практичні рекомендації щодо реалізації концептуальних положень обґрунтування об'єктивно-суб'єктивного підходу до оцінювання функціонування основних засобів промислових підприємств, використано в практичній діяльності ПАТ «МОТОР СІЧ» (довідка № ФД/18293 від 18.04.2018). Наукові результати автора щодо реалізації науково-методичних засад визначення

множини оптимальних альтернатив забезпечення ефективного функціонування основних засобів промислових підприємств, довели свою практичну цінність у роботі ПРАТ «ЗАЗ» (довідка № 3133ППо від 16.03.2018). Окремі елементи дисертації використовуються у навчальному процесі Класичного приватного університет (м. Запоріжжя) для поглиблення навчально-методичного забезпечення дисциплін «Економічний аналіз», «Статистика», «Економіка підприємства», «Логістика» (довідка № 421 від 03.04.2018).

Повнота викладу в публікаціях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення наукової новизни, висновки та рекомендації, сформульовані автором в дисертації, достатньо апробовані.

Основні положення, висновки й результати дисертації опубліковано в 23 наукових працях, з яких: 11 – статті в наукових фахових виданнях (з них 5 – у виданнях України, включених до міжнародних інформаційних і наукометричних баз), 12 – матеріали конференцій. Загальний обсяг публікацій – 5,89 д. а., з яких 5,49 д. а. належить особисто автору. Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Зауваження до змісту й оформлення дисертаційної роботи. Оцінюючи позитивно дану дисертаційну роботу, слід констатувати, що вона не позбавлена певних зауважень та дискусійних положень.

1. Підрозділ 1.3 дисертації присвячено обґрунтуванню концептуальних положень об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств. Досліджуючи основні його положення, на наш погляд, доцільно було б навести загальну методологію наукового дослідження з метою наочної демонстрації постановки проблеми, виявлення спектру альтернатив її вирішення та передбачення їх результативності.

2. На рис. 1.7 дисертації представлено класифікацію найпоширеніших суб'єктивних та об'єктивних методів оцінювання функціонування основних засобів промислових підприємств. Слід звернути увагу на те, що недостатньо розкрито використання методу абстрагування для ідентифікації фактичної реальності щодо стану, руху та ефективності функціонування основних засобів за концептуальним баченням „спостереження поза себе” об'єктивних методів. Потребують уточнення особливості сприйняття та інтерпретації фактів крізь призму набутих знань, досвіду та інтуїції суб'єкта, що приймає управлінські рішення за результатами оцінювання показників функціонування основних засобів промислових підприємств.

3. На стор. 168 дисертації автор розглядає доступність основних засобів в контексті суб'єктно-об'єктного підходу у таких її аспектах прояву: доступність суб'єкту господарювання джерел відтворення основних засобів; доступність методів, що збільшують доступність нових основних засобів; доступність методів амортизації; доступність основних засобів за ціною на ринку; доступність основних засобів за фізичною наявністю на ринку; доступність проведення аудиту основних засобів; доступність основних засобів для застосування у необхідний для виробництва час або на конкретній стадії виробничого циклу. На думку опонента, якщо прийнято здійснювати реалізацію концептуальних положень суб'єктивно-об'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств засобами теорії нечіткої логіки, доцільно було б побудувати нечітку модель оцінювання доступності досліджених інструментів у підрозділі 3.1 дисертації, наприклад, за допомогою алгоритму Мамдані, що дало б змогу спросити процедуру прийняття управлінських рішень за рахунок визначення кількісних значень даної категорії.

4. На стор. 170-171 дисертації автор зазначає, що існуюча система прийняття управлінських рішень на промислових підприємствах загалом базується на методології експертних досліджень, суб'єктивізм яких обумовлює наявність супутніх ризиків в частині застосування безпосередньо

самої методології та окремо діяльності суб'єктів, що її застосовують. Позитивно оцінюючи зазначене твердження автора зауважимо, що в удосконаленому суб'єктивно-об'єктивному підході до функціонування основних засобів промислових підприємств, підрозділ 3.1 дисертації, доцільно було б врахувати визначену ризикову компоненту в обґрунтованій базі правил нечіткого логічного висновку, стор. 173-174, тоді б повноцінно враховувалися та відображалися зазначені у меті дослідження умови невизначеності.

5. У підрозділі 2.1, який присвячено структуризації факторного середовища та оцінюванню вагомості впливу факторів на результати діяльності промислових підприємств в контексті функціонування основних засобів, доцільно було б врахувати та проаналізувати як фактор впливу - активізацію стратегічного забезпечення розвитку промислових підприємств в Україні. Доречність зазначеного доводять ухвалена Стратегія розвитку системи технічного регулювання на період до 2020 року, винесений на розгляд Проект Стратегії розвитку промислового комплексу України та інші документи, що знижують невизначеність умов функціонування промислових підприємств у перспективі.

6. На рис. 2.23, 2.24 дисертації наведено динаміку обсягів амортизаційних надходжень ПАТ «МОТОР СІЧ» та ПРАТ «ЗАЗ», скориговані на індекс інфляції, за період 2013-2017 роки. Встановивши значущість знецінення обсягів амортизаційних надходжень, логічно було б запропонувати заходи щодо компенсації негативного впливу інфляції, наприклад, шляхом застосування методу індексації тощо.

7. Враховуючи практичну та наукову цінність розвинутих концептуальних положень об'єктивно-суб'єктивного підходу до функціонування основних засобів промислових підприємств, п. 1.3 дисертації, потребує додаткового пояснення, в чому полягає економічна ефективність прийняття відповідних управлінських рішень та яким чином її можна оцінити.

8. Структуру дисертації було б покращено за змістом у разі переміщення п. 3.2 дисертації, який присвячено обґрунтуванню методичного підходу до інтерпретації результатів оцінювання та аналізу ефективності функціонування основних засобів промислових підприємств, на місце п. 3.1 як логічне продовження результатів аналізу функціонування основних засобів промислових підприємств ПАТ «МОТОР СІЧ» та ПРАТ «ЗАЗ», що представлені у 2 розділі дисертації.

Проте, висловлені зауваження в цілому не знижують наукову та практичну значущість дисертаційної роботи і створюють методичне підґрунтя для забезпечення ефективного функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». Дисертаційна робота Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни на тему «Об'єктивно-суб'єктивний підхід до функціонування основних засобів промислових підприємств», відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) і вимогам пп. 9, 10, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами КМУ від 19.08.2015р. № 656 та від 30.12.2015р. № 1159.

Автореферат повністю відображає основні положення, висновки і рекомендації дисертаційного дослідження та є ідентичним результатами дисертації. Наукові положення мають достатній рівень обґрунтованості, їх достовірність і новизна є об'єктивними та відображають підхід здобувача до розроблення й поглиблення теоретико-методичних і прикладних засад забезпечення функціонування основних засобів промислових підприємств в умовах невизначеності.

Загальний висновок. Дисертація Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни є завершеним самостійним дослідженням, характеризується високим теоретико-методичним та прикладним обґрунтуванням поставлених

завдань, дозволяє вирішити таку важливу наукову проблему, як забезпечення ефективного функціонування основних засобів промислових підприємств засобами та інструментами суб'єктивно-об'єктивного підходу, що є доречним в умовах невизначеності.

Дисертаційна робота Кулько-Лабинцевої Інни Володимирівни на тему «Об'єктивно-суб'єктивний підхід до функціонування основних засобів промислових підприємств» та автореферат відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) і вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами і доповненнями, затвердженими Постановами КМУ від 19.08.2015 р. № 656 та від 30.12.2015 р. № 1159, а її автор – Кулько-Лабинцева Інна Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами за видами економічної діяльності.

Офіційний опонент,
завідувач кафедри менеджменту
Приватного вищого навчального закладу
«Європейський університет», м. Київ,
доктор економічних наук, професор

І. С. Грозний

